

Filozofická antropologie v širokém pojetí

Cestou Immanuela Kanta

Immanuel Kant (1724-1804)

Filozofická antropologie

- anthropos = řec. člověk
- filozofická antropologie = filozofické uvažování o člověku
- Centrální otázka filozofické antropologie:
  - Co je člověk?

Filozofie v základních otázkách

Celá filozofie se dá shrnout ve třech hlavních otázkách:

- Co mohu vědět?
- Co mám dělat?
- V co mohu doufat?

A tyto otázky lze zase shrnout do jediné:

- Co je člověk?

→ Filozofická antropologie se tak stává centrální filozofickou disciplínou.

Každá filozofie nějak odpovídá na otázku:

- V jaké situaci se to vlastně (jakožto lidé) nacházíme?

To je pochopitelné takto: člověk filozofuje (snaží se porozumět světu a životu) proto, aby se sám v životě zorientoval, to znamená, aby si ujasnil, v jaké je vlastně situaci.

Co mohu vědět?

Kant: Víím něco jen tehdy, pokud si tím mohu být absolutně jist, pokud se to nemůže změnit. Lze někde nalézt takto jisté poznání? Ano - v matematice a přírodních vědách (příkladem vědění jsou například Newtonovy zákony). Problém je však to, že vždy, a to se týká i věd, poznáváme jen to, jak se nám věci jeví, jak je vnímáme, a nikoliv jaké jsou ve skutečnosti. To také znamená, že o metafyzických problémech, mezi které patří třeba otázka existence Boha, nesmrtelnosti duše, nebo existence svobodné vůle, nemůžeme vědět prakticky nic.

Co mohu vědět?

Můžeme vědět o světě něco nad rámec toho, co nám říká věda? (Neboli můžeme vědět něco o metafyzických otázkách?)

Příklady metafyzických otázek:

- Je svět k lidem lhostejný, je jen nahodilým výtvořem přírodních zákonů a život jen nahodilým výtvořem evoluce? (naturalismus, materialismus)
- Nebo existuje ještě něco víc, nějaký princip, který bere nějakým způsobem ohled na lidi a jejich osudy? (duchovní pojetí světa)
  - Jsou překážky a nesnáze předem připravené? (Například jsou jen určitou zkouškou či nástrojem výchovy?)
  - Existuje něco, co nakonec určitým způsobem zajišťuje spravedlnost? (Například karma?)
- Podle Kanta jsou základní metafyzické otázky tyto: Existuje Bůh, nesmrtelnost, svobodná vůle, duše?

Kant: O tomto nelze nic vědět, v těchto věcech je náš rozum zcela bezmocný, protože jde o věci mimo naši zkušenost a náš rozum je schopen fungovat jen v kombinaci se zkušeností.

Co mohu vědět?

Lze něco vědět zcela jistě?

- Podle Kanta ano: zcela jisté může být poznání v matematice a přírodních vědách
- Dnes:
  - o přírodních vědách si to již nemyslíme
  - snaha o hledání úplné jistoty byla v podstatě opuštěna
  - mluvíme spíše o určité míře jistoty, o pravděpodobnosti
  - od ano/ne k otázce míry

0 % - určitě ne

50 % - obě možnosti stejně pravděpodobné

100 % - určitě ano

Co mohu vědět?

Odhaluje nám věda svět, tak jak skutečně existuje?

Kant:

- **Ne**, poznáváme jen to, jak se nám svět jeví.
- Věci o sobě nepoznáváme = o tom, jak svět vypadá sám o sobě (nezávisle na našem poznání) nemáme potuchy.
- Vědecké poznatky nám jen říkají, jaké zákony a souvislosti lze nalézat mezi našimi jednotlivými vjemy.

Co mám dělat?

Kant: Na otázku, co mám dělat, nám odpovídá morálka. Jaká zásada však morálku nejlépe vystihuje? Musí to být nějaká zásada, která platí nutně a vždy a jejíž platnost je absolutní. Takovou zásadu musíme odhalit jen samotným rozumem, nezávisle na zkušenosti. Já takovou zásadu odhalil, a nazval ji kategorickým imperativem. V jednoduché formulaci zní asi takto: Správné je jen takové jednání, se kterým bychom souhlasili, i kdybychom věděli, že tak budou jednat všichni.

Co mám dělat?

Kantovo řešení: **Kategorický imperativ**, různá znění:

- *„Jednej tak, jako by se maxima tvého jednání měla na základě tvé vůle stát obecným přírodním zákonem.“* Neboli:
  - Jednej podle zásad, o kterých bys chtěl, aby se staly obecně platnými zákony.
  - Představ si, že by se tak chovali všichni. Pokud by to bylo OK, pak tak můžeš jednat i ty.
- *„Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.“* Neboli:
  - Nemanipuluj s lidmi jen ke svému prospěchu.
  - Tvoje chování vůči ostatním musí prospívat nejen tobě, ale i jim.

Co mám dělat?

Výhoda kategorické imperativu:

- Na rozdíl od zlatého pravidla je imunní vůči námitce soudce a obžalovaného

Je kategorický imperativ funkční?

- Lze pomocí něj ukázat špatnost sebevraždy? (Tento příklad si volí jako první z příkladů aplikace kategorického imperativu sám Kant)
- Pokud by člověk chystající se na sebevraždu nechtěl, aby jej následovali ostatní, pak by KI fungoval...

Co mám dělat?

Kantova etika je etikou zásad – etikou deontologickou.

= Zásady správného jednání je třeba následovat za každou cenu, odhadování důsledků není rozhodující.

To kritizuje např. politolog Max Weber. V politice kantovská **etika smýšlení** podle něj rozhodně není použitelná, je třeba **etika odpovědnosti**.

V co mohu doufat?

Kant: Nemůžeme dokázat a vědět, zda má náboženství pravdu, ale můžeme v něj doufat, věřit. Já v něj věřím a doufám. Když říkám náboženství, mám tím na mysli protestantské křesťanství zahrnující víru v Boha, v nesmrtelnou duši, ve věčný život odměňující morální jednání, ve svobodnou vůli.

Která z otázek je nejdůležitější a která nejméně?

Jaké by byly vaše odpovědi?

návaznost:

prezentace *Aristotelova úvaha ohledně jednání*